

в Карасубазарі» передає той особливий, неповторний колорит Сходу, притаманний кримському життю ще навіть в XIX ст. Цікаво, що, окрім Криму, ніде більше в Україні вірмени не пов'язувалися з поширенням кавової культури. Принаймні згадок про це не траплялося. Хоча знаменита львівська кава в 2-й пол. XX ст. для жителів міста та його гостей асоціювалася передусім з кав'ярнею на вул. Вірменській.

До Криму, як і до Європи, кавова культура прийшла зі Сходу. У кримському ханстві кав'ярні стали невід'ємним атрибутом місцевої культури. Найбільше кав'ярень було у Бахчисараї, Карасубазарі, Ак-Мечеті (тепер Сімферополь) [126, с. 198–203]. В описах різних мандрівників постійними гостями кав'ярень були «праздні татари, вірмени, караїми, які, сидячи на диванах, з довгими черешневими чубуками в руках мовчки палять трубки, лише зрідка кидаючи декілька слів тихим голосом, зовсім не змінюючи величавого, майже нерухомого положення» [191, с. 446]. В іншому описі можна прочитати характеристики представників цих народів. Так, вірмени «завичай поєднують зі спокоем обличчя відповідний лоск у його кольорі; борода м'яка немов шовк, тихий погляд, огрядність, ознака достатку відрізняють їх від татар з їх сміливою та невимушеною походою, з обличчям

124. Шафа з вірменськими літерами. 1630. Д., різьба. В. 203, довж. 147, ш. 57. ФКМ. К.п. 4975/4. В-2462/2

124. Шкаф с армянскими буквами. 1630. Д., резьба. В. 203, Дл. 147, ш. 57. ФКМ. К.п. 4975/4. В-2462/2

125. Библиотека «Таврика». Литография. Раффе. «Вірмени й татари у кав'ярні в Карасубазарі». 30-ті рр. XX ст. ЦМТ

125. Библиотека «Таврика». Литография. Раффе. «Армяне и татары в кофейне в Карасубазаре». 30-е гг. XX в. ЦМТ

особий неповторимий колорит Востока, ощущаемый в крымской атмосфере даже в XIX в. Интересно, что помимо Крыма армян не связывали с распространением культуры кофе. Во всяком случае, упоминаний об этом не встречалось. Хотя знаменитый львовский кофе во 2-й пол. XX ст. и для жителей города, и для его гостей ассоциировался, прежде всего, с кофейней на ул. Армянской.

В Крым, как и в Европу, культура кофе пришла с Востока. Кофейни в Крымском ханстве стали неотъемлемым атрибутом местной жизни. Больше всего кофеен было в Бахчисарае, Карасубазаре, Ак-Мечети (совр. Симферополь) [126, с. 198–203]. В описаниях многих путешественников всегдашними этих кофеен были «праздные татары, армяне, караимы, которые, усевшись на диванах, с длинными черешневыми чубуками в руках молча курят трубки, лишь изредка произнося несколько слов голосом тихим, не меняя величественного, почти неподвижного положения» [191, с. 446]. В другом описании встречаем характеристику представителей этих народов. Так, армяне «обыкновенно соединяют со спокойствием лица некоторый лоск в его цвете; борода мягкая как шелк, тихий взгляд, дородность, признак довольства отличают их от татар с их смелой и непринужденной

126. Айвазовський І. Кав'ярня в Криму. П., о. 88х128. МХМ. Ж-203, Кп-514

126. Айвазовский И. Кофейня в Крыму. Х., м. 88х128. НХМ. Ж-203, Кп-514

виразним та вкритим передчасними зморшками» [126, с. 200]. Кримські архіви свідчать, що в Карасубазарі 2-ї пол. XIX ст. було два «азіатських кафетерія», які належали вірменам [157, с. 167].

У XIX – 1-й чверті XX ст. в Криму, на відміну від Півдня та Сходу України, вірмени займали помітне місце і в економічному, і в культурному житті регіону, де серед них переважали ремісники. Тут був значний прошарок багатих підприємців і торговців, великих землевласників. Зокрема, А. Арютінов мав два заводи з переробки риби в Феодосії, Григор Баозадян і Арутюн Чобанян були власниками черепичних заводів у Старому Криму, сімферопольські та карасубазарські купці Момджян, Рафаелян, Срапіонян та інші мали мукомельні, шкіряні, взуттєві, миловарені, свічні підприємства тощо [157, с. 170]. Капіталовкладення в землю привели до появи в 2-й пол. XIX ст. значних землевласників Айвазянів, Бенкляянових, Алтунджян-Кушнерянів, Кушнерянів, Мірзаянів, Налбандових (Налбандянів), Оберянів, Сеферянів, Спендіарянів, Степанянів, Топалянів, Туманянів, Цигоянів [157, с. 174].

поступью, с лицом выразительным и покрытым преждевременными морщинами» [126, с. 200]. Согласно крымским архивам в Карасубазаре во 2-й пол. XIX ст. было два «азіатських кафетерія», принадлежавших армянам [157, с. 167].

В XIX – 1-й четверти XX в. в Крыму, в отличие от Юга и Востока Украины, армяне занимали важное место и в экономической, и в культурной жизни. Здесь существовала заметная прослойка богатых предпринимателей и торговцев, крупных землевладельцев. В частности, А. Арютинов владел в Феодосии двумя заводами по переработке рыбы, Григор Баозадян и Арутюн Чобанян были собственниками заводов по изготовлению черепицы в Старом Крыме, симферопольские и карасубазарские купцы Момджян, Рафаелян, Срапионян и другие владели мукомольными, кожевенными, обувными, мыловаренными и свечными предприятиями [157, с. 170]. Капиталовложения в землю привели к появлению во 2-й пол. XIX ст. таких крупных землевладельцев, как Айвазяны, Бенкляяновы, Алтунджян-Кушнеряны, Кушнеряны, Мирзаяны, Налбандовы (Налбандяны), Оберяны, Сеферяны, Спендиаряны, Степаняны, Топалыны, Туманяны, Цигояны [157, с. 174].